

EUZKERAREN EHAZTASUNAK ETA ZAILTASUNAK

Beste ainbeste ta ainbeste arazoetan bezela, euzkera izkuntzan ere bada goz e aztasunak eta zailtasunak; beraz, euzkerari buruz ezta guzia zafa geyenetan uste dan bezela, ta egokia izango zaigu ortaz be auzia bera dan légez ikustea.

Aspaldidanik orixe izan da beti gure izkuntza onek izan duen aomena, zala oso zala dala, ta ez lagun a untaen artean bakarik, jakitunak asko orixe uste izan dute, etxetik at eta etxean bertan ere, eta nola!. España'ko Erdalzaindi'aren'iztegi nagusian onela esaten da: Euskera, ain zala dalako, ulertzeko eziña dana da. Esate ori gaur guretzat benetan bakana da ta pa ega ia izan bear. Eta lagun a untaen artean iritzia euzkera kiskun-kaskun itzegiten dala izan da beti.

Guzti ortan geyegikerietan ibiltzea izan da, ta egokia izango zaigu, guretzat beñepein, arazoa bera dan bezela ikustea ta adieraztea; ta asieran diñogunez ba-dauzka euzkerak zalak diran azpegi batzuk, baña bai ta e ezak diranak ere. Goazen, o engatik, batzuk eta besteak begiratzen; e aztasunetaz asiko gera lantxo ontan.

Gure iduriko euzkerak duen lenengo e aztasuna bere egitura da, ots, bere eliztia. Bai, elizti ori argi, bidezko ta guztiz ulerga ia da; bere arauak ere orela agertzen dira ta, bat edo bat izanezik, eztitu alderatzekoak; orela oso araudun eta neu iduna da. Gogo-lantzean oso au eratuta dagozen izkuntzetan, aitzitik, alderatzeko taz beterik dagozela ikusten da ta orixe dugu oyentzat beren zailtasun aundia; argi dago oyek gizonek egiñak dirala ta, o engatik edo, alderatzekoak sortu bear. Euzkera, alderantziz, oso berezkoa dala esan diteke, nork eta nun sortua dala iñork jakin gabe, ta ori jakitea guztiok jakin nai-izango genuke, etxeokak eta mintzaira-jakintzan ari diranak ere; gaurkotz eziña dirudi ori lortzea, baña edozein eran emen, guregan, daukagu gure euzkera, o'ren arauduna agertzen eta bertan dagoen e aztasuna erakusten.

Arauketa ortan aditzarena azaltzen da nabari-nabari, ta aditz-jokoan daukagun ainbeste eraetan barna orixe da garbi ikusten dana, guztiz araudunak dirala.

Ona emen baste e aztasuna: euzkerak eztarabil gauzaetarako kunde-berezitasunik, oyetan kunderik eztagoelako, beraz bearik ez ortaz berezitasunik egitea. Zentzundunengan bai, ordea, ta ongi egiten da ori bakoitzari bere ize-

na ematean; noski eziña da zentzundun guztiai beren izen berezia ematea, ta orduan ba-ditu bi atzizki, a a naiz emea izendatzeko; e.b.: otsoa eta otsoeme, katua eta katueme, usoa eta usoeme, ta aba . Beraz, gauzaetarako ori egitea bea a ezalako, mugitza bat baka ik dago baka arentzat eta beste bat aska arentzat; e.b.: a ia ta a iak, mendia ta mendiak, soloa ta soloak, eta aba . Eta bi mugitza oyek zentzundunentzat ere darabilzkgigu: otsoa a ta otsoemea, otsoafak eta otsoemeak.

E aztasun berbera izen-jokoan ere agertzen da ta mugarazleak berberak dira zentzungabeko entzat eta zentzundunentzat be; onela: gizon au, ori ta ura; ah au, ori ta ura, baka arentzat; eta gizon auk, oyek eta ayek; a i auk, oyek eta ayek, aska arentzat; iñorengan arkunde ta emakunde-berezitasunik egin gabe.

Beste e aztasuna: izenak aditzetan biurtzeko, ta alderantziz, aditzak izenetan ere, bi atzizki erabiltzean; e.b.: gizon (izena) + -du = gizondu (aditza); ikusi (aditza) + -te = ikuste (izena).

Itz-alkartze ta itz eratortzerako, e aztasun oso aundia du euzkerak. Lenengoa toki-izenetan agertzen da e uz: landa + buru = landaburu; egu + aldi = eguraldi; agin + alde = agiñalde; ola + bide = olabide, ta aba . Biga ena onela: apaiz + -go = apaizgo; idatzi + -le = idazle; a i + -ga i = a iga i; ta aba . IIsusten danez, eratortze au atzizkien bitartez egiten da, ta ba-dagoz euzkeraz be eun atzizki baño geyago.

Goazen orain zailtasunak ikustera: Lenengoa ta apika aundiena ere, soñu batzuen (lauren bat) abotsiztiari dagokiona da, Z ta S eta TZ ta TS izkien bidez adierazten ditugun soñuai dagokiena. Bat-banaka artu ezker, eztago zailtasunik ongi berezita dagozelako; zailtasuna bikonde bi oyetan agertzen diran bi soñuak alka i buruz bereiztean dago aipatzen dugun zailtasuna.

Bai, Z ta S izkien bi soñuak alka ekiko oso ondoan dagoz, soñu-maladian barna; ta alka i buruz ain urbil agertzen diralako, toki askotan biga en soñuaz oguzten dira naiz izki bat naiz besteak adierazten dituztenak. Naste ori, gañera, inda ez erabili bea dugun erderak ere laguntzen du; ona ornen nola ta zergatik: ego-aldeko erderak bi izki oyen bidez age erazten dituzten soñuak alka etik oso u utian ematen dira ta, ori dala-ta, eziña da ortan nasterik izatea, ta euzkeraz eztaikienak gure Z entzuten duenean, bere soñua, biguna dalako, S'az egiña bezela artzen du; o ela ta ofengatik gaur itzak asko Z'tzaz egiñak agertu ordez, S'tzaz egiñak bezela agertzen dira, batez ere abizenetan aunitz. O a, bada, gurea dan zailtasun ori erderaren eragiteagatik zalagoa egin zaiguna; ori dala-ta, geron ustez, lenengo ikastoletan asi-ta alegiñak egin beaf-izango genituzke soñu bi oyek ongi ematen ikasteko ta bide batez bakoitza besteaz ez nastutzeko.

Z ta S'az gertatzen dana, oyetatik sortzen diran TZ ta TS diranean orobat gertatzen da, berak alka i buruz nastea. Ta auxe be gogoratzekoa dugu, ots, itz bakoitzerako Z'z oguzi ta idatzi ezker zentzun berezia ematen da, ta S'z egiten bada beste zentzuna; e.b.: azi ta asi, zu ta su, auzi ta ausi, zori ta sori, ta abaf; atzo ta atso, otz ta ots, utz ta uts, atzeman eta atseman, eta aba .

Beste zailtasuna, ika'zko deitzen dan aditz jokoan agertzen da, bertan nori itzegiten zayon, ab ala emea izanik, begiratu bea dalako, era bat ala beste bat erabiltzeko. Jokera oso berezia da ori, beste izkuntzetan agertzen ez dana, ta o engatik ain zuzen sortzen da zailtasuna.

Ikastoletan euzkera, irakasteko ta ikasteko bide bezela ez erabiltzeagatik sortzen zaigu beste zailtasuna, gaur oso nabari agertzen dana; e i bakoitzean itz bera erabiltzeko sortu dan era berezia; zio o engatik izkuntza tinkotu gabe daukagu ta erabiltze oek sortu-eragin dizkigu amaika bereizkuntzak, eta eh bakoitzean, ia geyenetan, ofela izkuntzaren batasunerako, bakoitza eragozpena izatean; bereizkuntza oyen artean laburpenak ere azaltzen dira bereziki.

Izkelgien artean be, ba-dagoz ezberdintasun batzuk, nolabait zailtasuna ere izateko, baña egitan ezberdintasun oyek ez dira aundiak; eta e az ikasi ditezke; o engatik zailtasun oek eztu ga antzi aundirik; ala ere emen aipatzen dugu, ikasten ez duenarentzat bederen zailtasuna bezela agertzen dalako.

Guzti o engatik argi agertzen da euzkera ikastoletan eta irakaskintza guzian, irakasteko ta ikasteko bide bezela erabiltzea, nolako bea a dugun. Geron gardiz, ortan dago gure E i'arentzat ebazkizun aundiena, ain zuzen gure izkuntza ta gure gogoari ain ertsiki dagokielako. Euzkal-biziak euzkal-gogoa izan eta erabiltzea ditu ezinbestekoak, izan al-izateko, ta eziña bezela agertzen da euzkal-gogoa euzkeraz eutsita ezpadago. Alakotz, euzkera, euzkal-gogoa ta euzkal-bizia kate baten ereztunak bezela agertzen zaizkigu, alka ekin gure ebazkizun aundien ori betetzean. Gure E ia benetan Euzkal-Eh izan eta bizi-izateko, o ikusi bea dugu erabiltzeko bidea zein dugun, eztago ta ezin egon diteke besterik.

Ortatik ere euzkaldun guzientzako eginbide bera zein eta nolakoa dan garbi oartu dezakegu baitezpadako ondorioa lez; Euzkera ondo ta sakon ikastea ta gero eten gabe ta gauza guztietarako erabiltzea ere, batik bat oldozteko. Ta guzientzako elburu berezi ta bea ena ortaraño eltzea dugu; egitan orixe baitala baldintza ertsia gure E ia azke bizi izatean au eruntz Euzkal-E ia beti izan diteken.

U ESTARAZU'TAR AÑDOÑI